

A 12. NEMZETKÖZI BRIGÁD TŰZÉROSZTÁLYA A SPANYOLORSZÁGI HÁBORÚBAN*

dr. Szántó Rezső

A spanyol lázadók árulása, a fasiszta országok, Hitler és Mussolini Spanyolország ügyeibe való kegyetlen beavatkozása nyomán az egész világon végighömpölygött a spanyol nép iránti szolidaritás hulláma. A fasizmus elleni harc nem maradt a spanyol nép magánügye, az egész haladó emberiség részt vállalt benne. A földkerekség szinte valamennyi országában pénz, élelmiszert gyűjtöttek, mozgósították a közvéleményt a Spanyol Demokratikus Köztársaság védelmére. Munkások, értelmiségiek, kommunisták, szocialisták és pártonkívüliek százai és ezrei siettek a szorongatott országba, hogy vérükkel védjék meg a demokratikus jogokat, a spanyol nép függetlenségét, igazságos harcában.

Franciák, németek, lengyelek, olaszok, angolok, bolgárok, belgák, magyarok, csehszlovákok és jugoszlávok mentek, hogy teljesítsék a spanyol nép iránti forradalmi kötelességüket. Telve voltak lelkesedéssel, a győzelem biztos tudatával, és készek voltak életüket áldozni a szabadságért.

1936 október közepén Közép-Spanyolország egy kis városában, Albacetében láttak hozzá az első Nemzetközi Brigád megszervezéséhez. Az első zászlóaljakat igen rövid idő alatt állították fel. Az antifasiszta harcosok jelentős része az első imperialista háború veteránja volt, más része azonban, különösen a fiatalok, csak itt, Spanyolországban fogtak először fegy-

* A 12. Nemzetközi Brigád tüzérosztálya a Thälmann-ütegből alakult ki. A brigád parancsnoka a Huacacánál hősi halált halt Zalka Máté volt. A brigádot később a spanyol köztársasági hadsereg 45. hadosztályává szervezték át, a Thälmann-üteget pedig a 45. hadosztály három ütegből álló tüzérosztályává. A három üteg a következő volt: Thälmann-, Liebknecht-, Gramsci-üteg. A Thälmann-üteg és később a tüzer csoport (osztály) parancsnoka dr. Szántó Rezső (Baller Mihály) tüzerőrnagy volt. A tüzerüteg és osztály, mint a cikkből is kitűnik, részt vett a spanyol köztársaság védelméért folytatott összes harcokban.

A szerző a cikket Spanyolországból való visszatérése után, 1938-ban írta. Most némi stílárís változtatásokkal kerül közlésre.

vert. A különböző nyelveken beszélő zászlóaljok harcosai rövid kiképzést és gyenge felszerelést kaptak; a közös cél, a közös eszme — a nemzetközi fasizmus elleni harc szelleme azonban szilárd egységbe kovácsolta őket.

Ezzel egy időben kezdődött meg a Nemzetközi Brigád tüzéségének szervezése is, amelybe azokat a nemzetköziekét jeltették ki, akiknek tüzér szakkiképzésük volt. Közöttük franciák, belgák stb., valamint Németország és Ausztria—Magyarország tüzéségében az első világháború idején szolgált veteránok voltak. Az emberek kiképzési foka erősen eltérő volt. Többségük a világháború vége óta nem volt katona. Elfelejtette mindazt, amit valamikor tudott. A háború óta, 18 év alatt pedig a hadügy hétmérföldes lépésekkel haladt előre. Kiképzésre azonban kevés idő jutott, amint megkapták az első nemzetközi ütegek lövegeiket, azonnal a frontra kellett indulniok.

A Nemzetközi Brigád ütegei dicső harci utat jártak be. Közülük is kiemelkedik az „Ernst Thälmann” üteg, amelynek bázisán 1937 májusában létrehozták a 12. Nemzetközi Brigád (később átszerveve a Spanyol köztársasági hadsereg 45. hadosztályává) tüzésosztályát.

A Thälmann-üteg (később osztály) részt vett Madrid védelmében, a Jarama folyó mentén, a Guadalajara-i ütközetekben, a Keleti és Levante-i arcvonalakon vívott harcokban. Helytállása nagyszerűen mutatja a tüzér nemzetköziek önfeláldozását, összeforrottságát, bátorságát és a tüzér szakismeretek gyors elsajátítását.

I. A Thälmann-üteg és a 45. hadosztály tüzéségének szervezete

A Thälmann-üteg 1936. november 16-án indult el az arcvonalra (az üteg 77 mm-es Krupp-ágyúkkal volt felfegyverzve). Indulása előtt az üteg beosztottai néhány napon elméleti kiképzésben (lövegek nélkül) részesültek. Ez a kiképzés nem volt egységes, mert a tisztek, tiszthelyettesek is csak nagyon felületesen emlékeztek a régen tanultakra. Csupán lőtechnikából, bemérésből és harcászattól tudtak még egyet-mást. A tüzéségi anyag megérkezése után javult a kiképzés, a veterán katonák hamar ráismertek az ágyúknak az imperialista háborúban használt régi lövegeikre.

A tüzér ütegek megszervezése idején nem állt rendelkezésre semmiféle szervezési szabályzat és állománytábla. Ebben az időben (1936 november) a Spanyol Köztársaságnak még nem

volt reguláris hadserege, se egységes katonai parancsnoksága. A régi spanyol hádsereg nagy része reakciós tisztjeinek vezetésével átállt a lázadókhoz. Ezért a köztársaságnak új hadsereget kellett szervezni. Kezdetben a népfrontba tartozó különböző pártok és a szakszervezetek saját fegyveres osztagokkal rendelkeztek. A szocialista párthoz több osztag csatlakozott (pl. Prietó-zászlóalj), míg a híres 5. ezredet, az első valóban fegyelmezett katonai egységet a Spanyol Kommunista Párt szervezte meg. Ez az ezred vált később az új reguláris spanyol hadsereg (szervezési központjává) magjává. Soraiból rettenthetetlen hősök — a spanyol hadsereg vezetői, Lister, Modesto, Gordon, Dúrant és mások kerültek ki.

A tüzérségnél a felkelés kezdetén szinte teljes egészében hasonló volt a helyzet, mint a többi fegyvernemnél, az is átállt a lázadók oldalára. A megmaradt löveganyag alapján létrehozták az első ütegeket, amelyet a pedagógus szakszervezet szervezett meg. A parancsnoka, összes beosztottja elemi iskolai tanítókból, közép- sőt főiskolai tanárokból állt (kommunisták, szocialisták és baloldali köztársaságiak) és a felkelés első napjától kezdve az arcvonalon harcolt. Az üteg sok kádert adott. A később szervezett új tüzér alakulatok sok parancsnoka és tisztje mind ennél az ütegnél kezdte tüzér pályafutását. 1937 márciusában a guadalajarai harcokban az anarchista Nemzeti Munkásszövetség (CNT) egy ütege is részt vett.

A különböző fegyveres osztagok és egységek egyesítése és hadsereggé szervezése sok akadály ellenére is gyorsan haladt előre. Ebben példát mutatott a Spanyol Kommunista Párt és a Népfront több szervezete, amely elsőként bocsátotta az 5. ezredet a köztársasági kormány rendelkezésére.

A háború első hónapjaiban löveghiánnyal küzdő tüzérség még nem játszhatott nagy szerepet. A spanyol köztársasági kormány azonban nagy erőfeszítéseket tett, hogy erős tüzérséget hozzon létre. Ennek volt köszönhető a Jarama folyói, a guadalajarai, a huescai tavaszi ütközet és különösen az 1937—38. évi harcokban (a madridi és az aragonai [Keleti] arcvonal. A tüzérség kiemelkedő szerepet játszott — a többi fegyvernemmel együttműködve — a sikerek biztosításában.

1936 novemberében a Thälmann-üteget a 12. Nemzetközi Brigádnak rendelték alá és miután gépvontatásúvá tették, állományát jelentősen lecsökkentették (az üteg 50 harcosból állt gépkocsivezetők nélkül). Az üteg három löveggel rendelkezett.

Az üteg szervezése nagyon egyszerű volt. Az ütegpáncsnok a tűzvezetés mellett aktívan részt vett a tüzérfelderítésben.

is, annak ellenére, hogy két tüzerfelderítő volt rendszeresítve. Az ütegen belül az összeköttetés biztosítására 5—6 fős távbeszélő csoportot rendszeresítettek. A gyalogsággal való összeköttetés megszervezésére külön nem állt rendelkezésre sem erő, sem eszköz.

A *tűzszakaszt* tiszt vezette. A távbeszélő, a szállítási, valamint a lőszerellátó részleg élén tiszthelyettes állt.

Az üteg és a brigád közötti összeköttetést a brigád saját eszközeivel tartotta fenn. Ugyanekkor a gyalogsággal való összeköttetést úgy igyekeztek biztosítani, hogy az üteparancsnok figyelőpontját közel, igen gyakran a peremvonalba helyezte el. Így volt ez a madridi arcvonalon 1936 november—decemberében és később, 1937-ben vívott harcok idején is. Az üteg harci tapasztalatának növekedésével és a távbeszélő felszerelés gyarapodásával megértették, hogy a gyalogsággal állandó kapcsolatot és szoros együttműködést kell létesíteni.

Az üteg rendszerint távbeszélő összeköttetésben állt a brigád törzsével és azzal a Zalka Máté parancsnoksága alatt állt 12. Nemzetközi Brigáddal, amellyel részt vett a harcokban, vagy amelynek sávjában tartózkodott. A Madrid alatti első harcokban a gyalogsággal a közvetlen távbeszélő összeköttetés még igen gyenge volt, később, az 1937 januári Algora, Mirabeno, Las Rosas és Majadahonda-i harcokban, de különösen a Jarama folyásánál és Guadalajaranál lefolytatott hadműveletekben már állandó összeköttetéssel szoros együttműködést biztosítottak a gyalogság és a tüzéség között, mindez lehetővé tette a kölcsönös tájékoztatást és a gyalogság igényeire való gyors reagálást.

1937 áprilisában a guadalajarai harcok után, az „Ernst Thälmann”-üteg bázisán a három ütegből álló (Thälmann, Gramsci, K. Liebknecht ütegből) tüzérosztályt szerveztek. A tüzérosztály meglévő löveganyagát két 10 cm-es Skoda tarackkal és egy 75 mm-es Wickers ágyúval egészítették ki, amelyeket a guadalajarai harcok idején zsákmányoltak az olasz intervencióktól.

A tüzérosztály parancsnokának őrnagyi rendfokozattal engem neveztek ki, helyettesem a törzsfőnök az alárendelt felderítő, figyelő és híradó helyettesekkel.

Az első helyettes felelt a felderítés és figyelés megszervezéséért, reá hárult a gyalogsággal való összeköttetés biztosítása. Ezenkívül megszervezte az osztályparancsnok figyelőpontján a figyelést, az ellenség folyamatos felderítését. Az első helyettesnek rendelték alá a bemérő kiértékelő csoportot, amely a tüzelés bemérő előkészítését végezte, meghatározta a célok

pontos helyzetét, elkészítette az osztály tűztervét stb. A figyelő és bemérő csoportba tartoztak a legjobban kiképzett és kiváló szakképzettséggel rendelkező harcosok, ami jelentős mértékben biztosította a felderítés folyamatosságát. A tüzér figyelők által szerzett adatok gyakran nagy segítséget nyújtottak a brigád és a hadosztály törzsének is.

Az egyes ütegeknél szintén megszervezték a felderítő-figyelő, valamint bemérő csoportot, és feladataikat pontosan meghatározták.

Az osztály törzsfőnökének második helyettese felelt a híradásért. Az osztály törzsében és az egyes ütegekben távbeszélő csoportot (szakaszokat) szerveztek. Az osztag törzs távbeszélő csoport tagjainak nagy részét olyan elvtársakból válogatták ki, akik a németen kívül még más nyelven is beszéltek. Az ütegeknél a távbeszélősökkel szemben nyelv vonatkozásában kisebb követelményeket támasztottak.

II. Az ütegek löveganyaga

Az első hónapokban az ütegeket még az első világháború idején használt 77 mm-es Krupp-ágyúkkal szerelték fel. A jó állapotban levő lövegek legnagyobb lőtávolsága 7 km volt. 1936. november 19-től 1937. április 14-ig az „Ernst Thälmann” üteg három lövegből mintegy 12 000 lövedéket lőtt ki. A csövek huzagolása annyira elkopott, hogy a lövedékek nem kapták meg a szükséges fordulatot és kezdősebességet, ezért néha a gyalogság állásainak közelében csapódtak le. Érezhető volt a tartalék alkatrészek hiánya is. Emiatt gyakran kivontattuk a lövegeket a tüzelőállásból, hogy javítóműhelybe küldjük. Tartalék alkatrészek léte esetén a javításokat a tüzelőállásban is gyorsan elvégezhetjük volna.

Az osztály egyik ütegét hamarosan 10 cm-es (osztrák gyártmányú) olasz tarackokkal, a másikat pedig 75 mm-es Wickers-ágyúval szerelték fel. A lövegeket ellátták (gumikerekes) mozdonnyal és tehergépkocsikkal vontatták, ezek jelentős mértékben megkönnyítették az ütegek mozgását.

1937 októberében az egész osztály löveganyagát 75 mm-es Skoda és Schneider-ágyúkkal cserélték ki. Hordtávolságuk elérte a 7 km-t. A lövegek igen nagy hibája volt, hogy a hátrasiklást fékező és helyretolást biztosító berendezésük nem volt beszabályozva.

III. Lövedékfajták és azok tárolása

Főként repesz-, pillanat- és késleltetett gyújtású gránátokat alkalmaztunk. A spanyolországi háború viszonyai között ezek teljes egészében pótolták a srappelleket. A kemény, köves terep erősen fokozta a gránátok repeszhatását, amelyek nagy távolságra repültek szét (nem is szólva a nagyszámú szanaszét repülő köről). Ezért az ellenség fedezéken kívüli élőerejének lefogsására többnyire repeszhatású gránátokat alkalmaztunk. A késleltetett gyújtású gránátokat abban az esetben használtuk, amikor az ellenség fedett (betonozott) állásokban tartózkodott.

A gránátok gyakran osztályozatlanul érkeztek a tüzelőállásba és eltérő volt a súlyuk is. Ezért azokat először az ütegek-nél szét kellett válogatni. A lövedékek, de különösen a töltetek gyakran rossz csomagolásban érkeztek a tüzelőállásba. Előfordult, hogy a töltetek átnedvesedtek. Tábori viszonyok között a lövedékek, de különösen a töltetek tárolását nem végezték kellő gondossággal. Gyakran előfordult, különösen esős időben, hogy a töltetek nedvessége miatt a lövedékek szórási területének nagysága rendkívüli mértékben megnövekedett. Hogy ezt elkerüljük, megszerveztük a tüzelőállásokban a lövedékek és a töltetek gondos tárolását és ellenőrzését. Erről szükség lett volna gondoskodni már a raktárakban és a szállítás idején is.

Azok az ütegek, amelyek zsákmányolt olasz lövegekkel voltak felszerelve, rézhüvely hiányban szenvedtek. Az olasz (fasiszta) ütegek nem kaptak kész lövedékeket, hanem maguk készítették elő azokat a tüzelőállásban. Ehhez megfelelő mennyiségű hüvellyel, lőporzacskóval, gyutaccsal és gyújtóállító-kulccsal rendelkeztek. A hüvelyeket kilövés után megtisztították és újból megtöltötték lőporral. A nemzetközi tüzérosztály olasz lövegekkel rendelkező ütegei hasonló módszerrel készítettek maguknak tölteteket.

IV. A lövegek vontatása és a tüzérség menete

Valamennyi üteg és osztály, az egész spanyol tüzérség gépvontatású volt. Spanyolországnak nagyon gyengén fejlett vasúthálózata volt. Ezzel szemben az utolsó 20 évben gyorsan fejlődött a gépkocsi-közlekedés és kiváló gépkocsi-úthálózatot építettek. A legjobb műutakat aszfalttal, betonnal, kővel, míg a többieket kátránnyal leöntött zúzott kővel, kaviccral burkolták. Az utakat nagyszerűen berendezték: irányjelző táblákkal, az emelkedőket, úthajlatokat figyelmeztető jelzésekkel lát-

ták el. Az utak mentén állandó jellegű — a háború alatt a peremvonal közelében előretolt mozgó üzemanyag-töltő állomások sűrű hálózatát hozták létre.

Spanyolországnak nem volt gépkocsigyára, azonban a gépkocsiközlekedés gyors fejlődésével sok teher- és személygépkocsit, valamint autóbust hoztak be az országba. Ez kezdetben jelentősen megkönnyítette, hogy a spanyol köztársasági hadsereg gépvontatású egységeket szervezzen. Ugyanakkor azonban a különböző típusú gépkocsik miatt nagy nehézségbe ütközött a javítás megszervezése és a tartalék alkatrészek biztosítása.

Az ország kevés lóval rendelkezett és a meglévő lóállomány is igen gyenge minőségű volt. Száraz időben a köves, agyagos talajon, a tábori utakon a gépkocsik majdnem mindenütt elmentek, de esős időben az agyagos utak gyorsan feláztak és erősen megnehezítették, néha pedig egyenesen lehetetlenné tették a közlekedést. Így volt ez pl. a Jarama folyó körzetében és a Guadalajara alatt vívott harcok idején is. A tehergépkocsik tengelyig merültek a sárba és öszvérekkel kellett kivontatni.

Még 1936 decemberében, a köztársasági hadsereg támadó hadműveleteinek időszakában javasolták, hogy a Thälmann-útveg számára szervezzünk kiegészítő lövontatást. A madridi arcvonal vezérkara egyetértett ezzel a javaslattal, ki is adta a parancsot, de nem sikerült megfelelő minőségű lovakat szerezni. Az átszagdelt, hegyes terepen a gépvontatású tüzérség mozgatása nehéz volt és csak utakon tudott mozogni. Ilyen helyeken rendkívül nagy jelentősége volt az öszvéreken szállított hegyi lövegeknek. A spanyol hadsereg azonban csak jelentéktelen hegyi tüzérséggel rendelkezett. Ezzel szemben a fasiszta intervenciósnak sok (öszvéreken szállított) hegyi lövegük volt, amelyeket a nagyfokú mozgékonyág jellemezett. Ezekkel a parancsnokság könnyen manőverezett, a szakadékokat megkerülve nehezen járható hegyi ösvényeken mindig időben érkezett meg a kijelölt tüzelőállásba.

A nemzetközi brigád tüzérosztályának is voltak bizonyos tapasztalatai a lövegeknek utak nélküli hegyes terepen nagy távolságra öszvérekkel való szállításában. A parasztoktól a lövegek szállítására kocsikat vettünk igénybe. Így például 1938 februárjában Utrillas körzetében (Keleti arcvonal) vívott harcokban az osztály lövegeit öszvéreken szállították a tüzelőállásokba, mert a terepen a tehergépkocsik nem tudtak közlekedni.

Menetben a lövegeket rendszerint a tehergépkocsikra fel-

rakva szállítottuk. A könnyű tábori lövegek mellett az 1,5 és 3 tonnás gépkocsikon és a kezelőszemélyzeten kívül 50—60 lövedéket is vittünk. A lövegeket csak kivételes esetben vontattuk a tehergépkocsikkal, rendszerint ha kis távolságon tüzelőállást változtattunk és gyorsan kellett tüzet nyitni, vagy ha az ellenséges tűzben kellett ezt végrehajtani. De az első lehetséges alkalommal a lövegeket a tehergépkocsikra rakták. A gépkocsi mozgássebessége nem múlta felül az óránkénti 8—10 km-t. A lövegmozdonnyal rendelkező olasz lövegek — ahogy erről már az előbbieken szoltam — tehergépkocsi vontatása nagyon megkönnyítette az osztály mozgását abban az időszakban, amikor erősen érezhetővé vált a szállítóeszközök hiánya.

Az osztálynak egyik arcvonalról a másikra való átdobására gyakran felhasználtuk a vasutakat. A lövegeket és kezelőit vasúti, míg a gépkocsikat, a felszerelést és a kisegítő személyzet egy részét talpon. A jó gépkocsiutak lehetővé tették az osztály és az üteg gyors helyváltoztatását. Meneteknél elértünk az óránkénti 30—40 km-es átlagos sebességet. Gyakran a szállítóeszközök hiánya miatt a gépkocsikat kénytelenek voltunk maximális mértékben megterhelni, ez erősen lelassította a menet ütemét.

Kevés szállítóeszköz miatt a tüzérosztályt egy fordulóval nem tudtuk tehergépkocsikon elszállítani. Elsősorban a harchoz szükséges anyagot vittük el, a többi felszerelést pedig második fordulóval dobtuk át az új harcállásba.

A mozgást többnyire éjszaka, este, vagy korán hajnalban hajtottuk végre, hogy kivonjuk magunkat az ellenséges légi-erő támadásai alól és a lakosság előtt is rejtve maradjon a mozgás iránya.

A meneteket mindig gondosan előkészítettük. Ha az út állapotát ismertük, akkor az út ellenőrzésére harcosokat küldtünk előre. Gyakran az út felderítéséről a brigád törzse gondoskodott. Az osztályparancsnok és az ütegearcparancsnokok számára útvázlatot készítettek. Minden gépkocsinak volt parancsnoka (tiszt-helyettes). Az ütegoszlopok első és utolsó gépkocsiján tiszt, vagy különösen megbízható tiszt-helyettes tartózkodott.

Menet alatt minden gépkocsicsoporthoz gépkocsiszerelőt osztottak be, aki kisebb üzemzavar, vagy meghibásodás esetén gyorsan segítséget tudott nyújtani. A menetvonalon előre meghatározták az üzemanyag-felvételezés helyeit. Híradásra, útfelderítésre, a lemaradt gépkocsikkal a kapcsolat biztosítására a menet idején az osztály törzsében levő motorkerékpárosokat alkalmaztuk.

Előfordult olyan eset, különösen a nagy hadműveleti menetek idején, hogy az üzemanyagtöltő állomásokon nem volt benzin. Az ilyen előre nem látható esetekre minden gépkocsi zárolt üzemanyagkészlettel rendelkezett, amelyet csak a menétért felelős törzstiszt külön parancsára lehetett felhasználni.

A gépvontatású tüzérosztály fennakadás nélküli menetének biztosításában rendkívül nagy szerepe volt a *napi karbantartásnak és a rendszeres műszaki ellenőrzésnek*. Az osztálynál erre a célra főszerelőt és a kisjavítások elvégzésére műhelykocsit rendszeresítettünk.

A hadsereg jól szervezett javítóműhely hálózattal rendelkezett, ezek azonban túl voltak terhelve. Ezért a tüzérosztály gépkocsijainak kisjavítását maga végezte. Erősen érezhető volt a futómű tartalék alkatrészek hiánya. Nagy gondot okozott a műhelyek ellátása tartalékalkatrészekkel. Gyakran a „gépkocsitemetőből” (sérült gépjármű gyújtóhelyekről) szereztek alkatrészeket, javították ki a sérült gépkocsikat.

A gépvontatású tüzegegység fennakadás nélküli menetének másik fontos feltétele volt, hogy a *szakképzett gépkocsivezetők csoportja az osztály- és ütegpáncsnokoknak legyenek teljes egészében alárendelve*.

A spanyol hadseregben a gépkocsivezetők nem tartoztak a tüzérosztály állományába, hanem önálló szállító zászlóaljához, ahol az illetményt, ellátást stb. kapták. A gépkocsivezetőt (pótlás feltételével) az ütegtől bármikor visszahívhatták, függetlenül attól, hogy egyetértett-e ezzel annak parancsnoka, vagy sem. A gépkocsivezetők ilyen alárendelése nagyon bonyolulttá tette a gépkocsik mozgását. A gépkocsivezetők nem tartoztak teljes egészében az osztály kollektívájába. Gyakran késedelmesen kapták meg illetményüket, különösen akkor, ha a szállító zászlóaljuk nagy távolságra tartózkodott a tüzezütegektől. Könnyebb volt a helyzet azokkal a gépkocsikkal, amelyeknek vezetői az alakulatnál szolgáló harcosok közül kerültek ki.

Az ellenséges légierő támadásai miatt a gépkocsioszlopok csak éjszaka, naplemente után mozoghattak. Az oszlopon belül a gépkocsik között legalább 100 m-es távkozt tartottak. A gépkocsikat lehetőség szerint zöld színűre festették, a lövegeket pedig zöld színű ponyvával takarták le.

A spanyol tüzezség nem rendelkezett légvédelmi eszközökkel. Még légvédelmi géppuskáik sem voltak. Ezért az ütegek menetek idején gyakran ki voltak téve a fasiszta csatarepülők támadásainak, amelyek gyakran kis magasságból csaptak le a

menetelő oszlopokra. Légvédelmi géppuskákkal, vagy kis űr-méretű légvédelmi tüzérséggel könnyen meg lehetett volna szervezni a menetoszlopok légvédelmét. A légelhárítás hiánya ellenére az intervenciók légítámadásai csak kis veszteséget okoztak a menetelő oszlopoknak.

Harckocok idején a „Thälmann” tüzéregnek nappal, ellenséges tűzben gyakran kellett tüzelőállást változtatni. Ennek ellenére komoly veszteséget csak egy esetben szenvedtünk, 1938 júniusában, Adzanetben (Levante-i arcvonal), amikor is az üteg tüzelőállását utolsónak elhagyó háromtengelyes gépkocsitól 1 m távolságra felrobbant egy gránát. A repeszek három embert megöltek és kilencet megsebesítettek. A gépkocsi sajtóságosan sértetlen maradt.

V. Az osztály (üteg) összpontosítása és szétbontakoztatása

A soron levő hadművelet körzetébe indulásról szóló parancsok megadták az osztály (üteg) menetvonalát és az összpontosítás helyét. Ha egyik arcvonalról, vagy szakasról a másikra mentünk át, a mozgás rejtettségének biztosítására különleges rendszabályokat fogantatosítottunk. Pl. 1937 január, amikor a 12. Nemzetközi Brigádöt Brihuega körzetében összpontosították, a gépkocsikról letöröltük a feliratokat, az alakulatok nevét, és megtévesztő feliratokkal és megnevezésekkel helyettesítettük.

A feladat kézhezvétele után az osztály és üteg a gyalogság és a harckocsi csapatok parancsnokaival együttes terepszemrevételezést tartottunk. A helyszínen tisztáztuk a soron levő feladatokat, a gyalogság, a harckocsik és a tüzérség közötti együttműködés főbb mozzanatait. A végleges elhatározás meghozatala után kezdődött meg a *tüzérség szétbontakozása*.

A tüzérosztály szétbontakozását a terep parancsnoki felderítése, az egyes ütegek feladatainak meghatározása, a figyelőpontok és tüzelőállások körleteinek kijelölése vezette be. Ezután hozzáálltunk a tűzvezetési elemek előkészítéséhez, a figyelőpontok, tüzelőállások berendezéséhez, a távbeszélő hálózat kiépítéséhez, az osztályon, az ütegeken belül, valamint az osztály és a gyalogság között.

A rendelkezésre álló időtől függően, még az osztály szétbontakoztatása előtt, néha 1—2 napon át folyt az ellenséges védelmi vonal felderítése és bemérése. Így pl. 1938 februárjában, az Utrillas, Mesquite de Jarka-i hadművelet előtt.

De az is gyakran előfordult, hogy az előjáró parancsnok nem eléggé megalapozott elhatározása felesleges idővesztéséget okozott, úgyhogy a végleges elhatározás után nem állt kellő idő rendelkezésre és ez sietséghez vezetett.

VI. Az osztály (üte) harcrendje

1. A harcálláspont, figyelőpont kiválasztása

A harcálláspontok és figyelőpontok kiválasztásának nagy szerepe volt az ütegek és az osztály zavartalan és sikeres működésében. A tüzérosztály figyelőpontját az összefgyvernemi parancsnok figyelőpontjának közelében, vagy azzal egy helyen telepítettük. A figyelőpontok kiválasztásánál igyekeztünk ezt az elvet betartani. A tüzérség és a gyalogság szoros együttműködésének ez alapvető feltétele volt.

A tűzzel széles arcvonalon végrehajtott manőver, a gyalori tűzáthelyezés szükségessé tette, hogy az ütegek figyelőpontjait a gyalogság peremvonalában, az osztályon belül úgy helyezzük el, hogy az előretolt — és oldalfelügyelőpontok *kölcsönösen kiegészítsék egymást*. Ez különösen szükséges volt védelemben, amikor a tüzérosztálynak széles arcvonalon, emellett átszegdelt, hegyes terepen kellett tűzével támogatni a gyalogságot. Csak ily módon volt biztosítható az osztályon belül a folyamatos figyelés és tűzvezetés.

Az osztály törzse rendszerint megszervezte az *oldalfelügyelést*, szükség esetén pedig előretolt figyelőpontokat is hozott létre. Az ütegpárcsnokok figyelőpontjait a gyalogság peremvonalában, vagy annak közelében helyezték el. Azokban az esetekben, amikor az ütegek közvetlen irányzással lőttek, a figyelőpontokat a tüzelőállás közelében választottuk ki.

Nagy gondot fordítottunk az *álcázási fegyelem* szigorú betartására és különösen a figyelőpontok *rejtett megközelítésére*. A tapasztalat azt mutatta, hogy nem szabad megengedni emberek gyülekezését a figyelőpontokon és kerülni kell több figyelőpont egymás közelében való elhelyezését. Néha nagyon nehéz volt megszabadulni a kíváncsi emberektől. Minden esetben arra törekedtünk, hogy az osztály, vagy üteg figyelőpontján csak a figyelőpont munkájához szükséges legkevesebb ember tartózkodjék. A többieket a fedezékben helyeztük el.

A figyelőpont elfoglalása után azonnal hozzákezdünk annak *műszaki berendezéséhez*. A felderítő-felügyelők számára ár-

kokat, míg az ellenséges légitámadások ellen óvóhelyeket készítettünk. A köves terep nehezítette az árkok és óvóhelyek építését, ezek hiányában azonban az ellenséges légitámadás meg-
hiúsította a figyelőpont munkáját.

2. A tüzelőállások megválasztása

A tüzelőállások kiválasztását az átszegdelt terep, az úthiány stb. gyakran bonyolulttá tette. Nem mindig lehet eleget tenni az összes követelményeknek, vagyis hogy az arcvonal szélességében és mélységben egyformán manőverezünk a tüzel. A Madrid körüli fennsíkokon és Guadalajaránál a tüzelőállások előtt csaknem mindig tág tér állt rendelkezésre, ezzel szemben a Keleti és Levante-i arcvonalak (Montalban-Alcinez, Cincitores, Moqueruela, Albocaser stb.) hegyes, átszegdelt terepe (kevés növény takarja) korlátok közé szorította a tüzelőállások kiválasztásának lehetőségét. Madrid, a Jarama folyó, a Levante-i tengerpart növényzetben és olajfa-ligetekben gazdag körzeteiben könnyű volt az ellenség földi és légifigyelése elől a lövegeket és az embereket kivonni, a tüzelőállásokat álcázni.

De olyan esetek is előfordultak, különösen a támadás idején, amikor nem volt idő tüzelőállások keresésére, mert gyorsan kellett tüzet nyitni, pl. 1937 januárjában a Las Rosas és Majadahonda alatti harcokban, vagy 1937 februárjában a Jarama folyónál és számos más esetben is — akkor az osztály nyílt, vagy félig fedett tüzelőállásokat szállt meg. Az ütegek azonban arra törekedtek, hogy az első lehetséges alkalomkor megfelelő állásokba menjenek át. Ha közvetlen irányzással lőttek, nyílt *tüzelőállásokat* foglaltak el. A tüzelőállások jelölésével egy időben rendszerint kiválasztottuk a tartalék tüzelőállások helyét, valamint a páncélelhárító terepszakaszokat.

Védelemben az osztály ütegei lépcsőzött tüzelőállásokat foglaltak el. Például Mesquite de Jarce-Aliaga (keleti front) körzetében az osztály ütegei a következőképpen helyezkedtek el:

1. üteg — Cuevas del Almuden körzetében;
2. üteg — Jarce körzetében;
3. üteg — Campos falu körzetében.

A páncélelhárító terepszakaszokat Cuevastól nyugatra 1 km-re, Cuevas és Jarce, és Jinojosa között rendeztük be. A váltó tüzelőállásokat Junojosa és Cobatillos körzetében jelöltük ki.

Nagy gondot jelentett a *löveg és lőszerszállító tehergépkocsik rejtett elhelyezése* és tüzelőállás változtatása esetén gyors

előrevonásuk biztosítása. A tapasztalat azt mutatta, hogy a gépkocsikat nem szabad túl közel tenni a tüzelőállásokhoz, ugyanakkor gondoskodni kellett gondos álcázásukról és megbízható összeköttetést (távbeszélő, vagy élő kapcsolattal) kellett teremteni a tüzelőállás és a gépkocsi elhelyezési körzete között, hogy szükség esetén könnyen előállíthatók legyenek.

A terepviszonyok nem mindig tették lehetővé a lövedékek rejtett előreszállítását a tüzelőállásokba. Ezért az utánpótlást este, vagy éjjel hajtottuk végre. A harc feszült mozzanataiban, így a Jarama folyónál vagy a Keleti arcvonalon az is előfordult, hogy nappal szállítottuk a lövedéket a tüzelőállásba.

Mielőtt a gépvontatású ütegek tüzelőállásukat elfoglalták volna, *gondosan felderítettük a megközelítő útvonalakat*. Szükség esetén az utakat kijavították. Guadalajaránál (támadás, Mirabueno—Alkora irányában) a harcokocsik, a tüzérség és a tehérgépkocsi számára előzetesen alkalmassá kellett tenni a fennsíkon keresztül vezető egyetlen ösvényt.

A tüzelőállások elfoglalásakor szigorú álcázási rendszabályokat léptettünk életbe és rendszerint virradatkor, vagy a sötétség beálltakor hajtottuk végre.

Az álcázás mellett nagy gondot okozott a lövegállások helyes kiválasztása. A „Thälmann” üteg alkalmazásának legkezdetén ugyanis előfordult, hogy a tüzszakasparancsnok, valamint a lövegparancsnokok a lövegek felállítása után nem ellenőrizték a kilövést és a legkisebb átlíphetőséget. Így aztán nem egy alkalommal a lövedék a tüzelőállástól nem messze fekvő kis dombon robbant. Más esetben pedig a repeszhatású lövedék a löveg közelében levő fa ágait érintette és felrobbant. A lövegkezelők közül három személy megsebesült. A lövegek közötti távköz be nem tartása miatt is fordultak elő sebesülések. Egy ízben csőrobbanás történt, aminek következtében a szomszéd löveg kezelői közül néhányan megsebesültek.

Gyakran ellenőriztük az éjjeli tüzelésre való előkészítést. Megvizsgáltuk, hogy a lövegeket beirányozták-e a megadott célokra, előkészítették-e az éjjeli irányzópontokat stb. A harc szüneteiben a kezelőszemélyzet a pihenőhelyen töltötte az éjszakát, egyedül az ügyeletes löveg személyzete tartózkodott ilyenkor a löveg mellett.

Az üteg- és a tüzszakas parancsnokok állandóan gondoskodtak a *tüzelőállások védelméről*. Például 1937 januárjában az algorai hadművelet idején (Guadalajara) a „Thälmann” üteg a 12. brigád nyitott jobbszárnyán helyezkedett el. A brigád parancsnoka a szárny biztosítására két lovasszázadot rendelt ki.

Az ütegparancsnok egyetlen géppuskáját a tüzelőállástól északra keletre fekvő magaslaton helyezte el. A következő napokon a tartalékszázalaj parancsnoka az üteg biztosítására egy századot rendelt ki.

Az áprilisi harcokban a Keleti arcvonalon Cincorres-Portel körzetében egy üteg (a „Gramsci” üteg) a gyalogság váratlan visszavonulása következtében a két vonal között maradt. A tüzelőállás változtatást az elől fekvő magaslatokról a tüzerek biztosították. Ezután az üteg nyílt tüzelőállásból, közvetlen irányzással feltartóztatta az ellenség előrenyomuló harcokcsijait és gyalogságát.

3. A tüzérfelderítés

A 12. Nemzetközi Brigád tüzérosztály felderítő-figyelő szakaszparancsnoka az osztály törzsfőnök első helyettese volt. A szakasz figyelő-felderítő és bemérő-kiértékelő rajból állt. A figyelő-felderítő raj tagjai teljesítettek szolgálatot az osztály figyelőpontján, ezenkívül oldal- és előretolt figyelőpontokon. Szükség esetén ugyanebből a rajból rendeltek ki eszközöket a gyalogsággal való kapcsolat felvételére is. A bemérő raj tagjai a tüzérbemérő szolgálatot végezték. A szakasz beosztottjai jól kiképzett elvtársak voltak, többségük önállóan is dolgozott.

Az ütegeknek szintén voltak figyelő-felderítő alegységeik, bemérőik és kiértékelőik. Ellenben nem volt oldalfigyelőpontjuk. Az ütegek figyelő-felderítői az üteg előretolt figyelőpontján teljesítettek szolgálatot. Ezenkívül feladatuk volt az üteg és a gyalogság közötti kapcsolat biztosítása.

A felderítő szolgálatnak ezt a szervezését 1937 májusában az osztály megalakulásával egy időben hoztuk létre. Addig az időpontig a „Thälmann” ütegek és a köztársasági tüzérség többi ütegeinek sem volt szervezetszerű figyelő-felderítő raja. Az ütegparancsnok figyelőpontján tartózkodó 2—3 tüzér nemcsak figyelő szolgálatot végzett, hanem egyéb feladatokat is ellátott. Ilyen körülmények között szó sem lehetett megszakítás nélküli figyelésről.

A feladat tisztázása után a törzs tisztjeivel és az ütegparancsnokokkal szemrevételezést hajtottunk végre és a terepen határoztuk meg az egyes ütegek feladatát és figyelési körzetét, a figyelőpontok és tüzelőállások helyét és a vonatkozási pontokat. Ezután az osztály törzsfőnök első helyettese megszervezte a felderítő munkát. Az osztály és az üteg figyelőpontok

rögzítése után kezdetét vette az osztály tűztervének összeállítása. Ezzel a rendszerrel 1938 február—március hónapokban tevékenykedtünk. 1938 áprilisától az arcvonal megnyúlása után már nem, mert minden üteg önállóan működött.

VII. A tüzérség vezetése

A „Thälmann” üteg eredetileg a 12. Nemzetközi Brigád állományába tartozott. A magasabb tüzérparancsnokság (hadtest) ezzel nem értett egyet, ezért gyakran keletkeztek viták, amelyek nagyon megnehezítették az üteg munkáját. A madridi tüzérparancsnok és közegei azt követelték az ütegtől, hogy kizárólag az ő parancsait hajtsa végre. A tűz megnyitására, pl. sem a brigádpárancsnok parancsára, sem saját kezdeményezésére nem lett volna joga. Minden egyes esetben a tüzérparancsnoktól kellett volna engedélyt kérni. Ha mindig ehhez a bürokratikus rendhez tartottuk volna magunkat, elkéstünk volna a tűz megnyitásával. Nagy nehézségek árán csaknem mindig sikerült elérni, hogy az üteget közvetlenül alárendeljék a brigádpárancsnoknak és ezzel bizonyos cselekvési szabadságot kaptunk.

A tüzérség centralizált vezetésével ellentétben a köztársasági hadseregben, különösen a háború első hónapjaiban, az ellenkező véglét volt a gyakori. A tüzérséget szétforgácsolták, az egyes ütegeket alegységeknek rendelték alá, ezek aztán az ellenőrzés hiányában pazarolták a lőszert.

A tüzérség vezetéséről beszélve meg kell említeni, hogy a magasabb tüzérparancsnokok — igen ritka kivétellel — nem fordultak meg a figyelőpontokon, törzsükben ültek és nem volt összeköttetésük csoportjaikkal és osztályaikkal.

A XXI. hadtest tüzérparancsnoka a hadműveletek idején sohasem jelent meg az osztály, vagy a csoport harcálláspontján, nem is beszélve az ütegekéről. Gyakran azt sem tudta, hogy ezek hol helyezkednek el. A hadtest tüzérparancsnoka még ha akarta volna sem lett volna képes eredményesen vezetni alárendelt tüzérségét, mert nem volt híradó szakasza. Ezért a harcok alatt nagyrészt tétlenkedett, a helyzetet csak felületesen ismerte. Intézkedései — ha egyáltalán kiadott — igen nagy késedelemmel jutottak a csapatokhoz és nem gyakoroltak befolyást a harcokra.

VIII. A híradó szolgálat megszervezése

A spanyol köztársasági hadsereg tüzérségének fő híradási formája a *vezetékes összeköttetés* volt. A 12. Nemzetközi Brigád sikeres kísérleteket folytatott rádió-távbeszélő híradás bevezetésére, de a tüzérosztályon belül a rádiótávbeszélőt nem alkalmaztuk.

A távbeszélő felszerelés, különösen a vezetékek hiánya rendkívül megnehezítette a csapatok munkáját.

Az osztálynál magasabb tüzérparancsnokságok rendszerint nem rendelkeztek saját távbeszélőhálózattal, hanem az összefegyvernemi parancsnokét használták. Ez gyakran azzal járt, hogy a harc feszült pillanataiban, amikor az összefegyvernemi parancsnok vonala foglalt volt, a hadtest vagy hadosztály tüzérparancsnok nem tudott kapcsolatot teremteni osztályával és ütegeivel. Így aztán gyakorlatilag egyáltalán nem befolyásolhatta az események menetét.

A brigád és annál magasabb egységek rendszerint a polgári hírhálózatot használták, ahol a távbeszélő központokban továbbra is a polgári alkalmazottak teljesítettek szolgálatot. Mindez tág teret nyitott a kémeknek felderítő és diverziós tevékenység végrehajtására.

A kémek különösen a Keleti arcvonalon többször elvágták a vezetékeket. Külön rendszabályok bevezetésére, gyakori vonalellenőrző járőrök kiküldetésére stb. volt szükség.

A spanyol tüzérosztályoktól eltérően a 12. Nemzetközi Brigád tüzérosztály törzse távbeszélő összeköttetést létesített az ütegpáncsnokok figyelőpontjaival és összefegyvernemi parancsnok harcálláspontjával. Az ütegen belül vezetékes összeköttetést létesítettek a parancsnoki figyelőponttól a tüzelőállásig és az előretolt figyelőponttal. Az osztály és ütegei elegendő távbeszélő felszereléssel rendelkeztek (ami a köztársasági hadseregben ritka volt), ezért mindig képesek voltak az összeköttetést biztosítani az osztályon belül, valamint a gyalogsággal. A jól kiképzett távbeszélősök önfeláldozó munkája révén a híradás a legnehezebb harci körülmények között sem szünetelt.

A terep sajátosságai — a nagyfokú átszegdeltség, magas hegyek — nagy nehézségeket okoztak a távbeszélősök munkájában. Sok vezetékre és nagy erőfeszítésre volt szükség. A tüzelőállások vagy figyelőpontok idején, ha hiányoztak, vagy korlátozottak voltak a tartalékok, nehéz volt gyorsan helyreállítani az összeköttetést. Az osztály történetében előfordult, hogy

a parancsnoki figyelőpont és a figyelőállás között személyi összeköttetést kellett alkalmazni. 1937. január 11-én a madridi arcvonelon a 12. és 4. Nemzetközi Brigádok Las Rosas és Majadahonda körzetében ellenlökést hajtottak végre a lázadók és intervenciósök ellen. A köztársasági gyalogság és harckocsik betörték az ellenség védelmének első állásába, a fasiszták visszavonultak és a második állásban megkapaszzkodtak. A Las Rosas bajáratánál tüzelő páncélelhárító üteg és géppuskafészek lefogására az üteget nyílt tüzelőállásba rendelték. A figyelőpontot ettől 400—500 m-re telepítettük és távbeszélő összeköttetés kiegészítéseként a vezényszavakat a tolmácsoláson továbbítottuk.

Az osztály híradószolgálatának élén — ahogy ezt már említettem — a törzsfőnök *második* helyettese állt. Az osztály szétbontakozásáról szóló parancs kézhezvétele után ő készítette el a híradás vázlatát, osztotta be az embereket és a szükséges távbeszélő-anyagot. Hasonlóan végezték feladatukat az üteg híradószakaszok parancsnokai is.

Igen fontos volt a távbeszélő vezeték nyomvonalának és a távbeszélő állomások helyének kiválasztása is. A nyomvonalat úgy jelöltük ki, hogy az ellenség ne tudja megfigyelni. Az átszegdelt terep, párosulva a távbeszélővezeték hiányával, sok nehézséget okozott. Előfordult, hogy a távbeszélő vonalakat saját harckocsijaink szakították szét.

A hegyes terepen nehéz volt kiszámítani a vonalépítéshez szükséges időt. A vezetéképítéshez lehetőséghez mérten mindig gépkocsit, vagy motorkerékpárt használtunk. Gyakran zavart idézett elő, hogy a vezetékek a földön feküdtek, és összekeveredtek más vonalakkal. Ezért rendszeresen vonalellenőrzést tartottunk, különösen azokon a helyeken, ahol a vezetékek ki voltak téve a rongálódásnak.

IX. Az osztály (üteg) tüzének előkészítése

1936 végén és 1937 elején a tüzeléshez szükséges elemek előkészítésének legelfogadottabb módszere a rövidített térkép-előkészítés, vagy a becslőeljárásos előkészítés alkalmazása volt. A szükséges kezdőelemeket később műszeres bemérés alapján (tájolóműszerrel, szögtávcsővel) tervtáblán készítettük elő, ezenkívül analitikus módszert is alkalmaztunk.

A spanyol köztársasági ütegek, különösen eleinte, nagyon lassan nyitottak tüzet. Sokáig tartott az elemek előkészítése,

nem alkalmazták az előkészítés egyszerű, rövidített módszereit. Ezzel szemben a Nemzetközi Brigád tüzérsége a kezdőelemek előkészítésének egyszerűsített módszereit alkalmazta még akkor is, ha ezeket nem lehetett pontosnak tekinteni, de céljainknak teljesen megfeleleltek.

A „Thälmann” üteg (majd osztály) feladata általában a figyelőpontról látható és gyors tüzmegnyitást igénylő célok leküzdése volt. Ezért az előkészítés gyakran csak arra korlátozódott, hogy a térképen lemértük a távolságot, meghatároztuk a figyelőpont-cél irányszögét, vagy pedig az üteg tüzelőállásából látható irányzópontot vettük és térképen térképszögmérő (osztásos celluloidkorong) segítségével határoztuk meg a cél-tüzelőállás szögét. A kisegítőcél, az irányzékot térképen, vagy becsléssel állapítottuk meg. Mindenekelőtt 1—2 lövedéket lőttünk a kiválasztott egy, vagy több objektumra (rögzítőpontra), az alapirány ellenőrzésére. Ha az elemek megközelítően helyesnek bizonyultak, belövés nélkül áttértünk a tüzelésre, a szükséges helyesbítéseket tüzelés közben végeztük el.

A legfontosabb feladat a különféle, gyorsan feltűnő célokra a gyors tűzáthelyezés volt. Körülbelül 1937 áprilisáig nem alkalmaztuk a tűz áthelyezésekor a távolsági együtthatót, hanem a II. átszámítási tényezőt. De a tűz „érezésre” történő áthelyezésénél, vagy javításánál tapasztalati úton figyelembe vettük a cél-figyelőpont és a cél-tüzelőállás távolságok viszonyát. A távolságok közti különbségek azonban többnyire oly kicsinyek voltak, hogy azokat nem is kellett figyelembe venni. A figyelőpont a tüzelőállás közelében volt. Amikor az előkészítéshez elég idővel rendelkezünk (különösen az osztály megszervezése után), bemérőelőkészítést végeztünk. Időben kiküldtük a felderítőket és a bemérőket. Összekötöttük az osztály parancsnoki figyelőpontját az ütegek figyelőpontjaival és tüzelőállásaival. A cél megjelöléséhez elkészítettük a vonatkozási pontok vázlatát. A célmegjelölések mindig a terepen a vonatkozási pontok alapján történtek. A belövést rendszerint a főbb célokra, vagy a rögzítőpontokra végeztük.

Jóval bonyolultabb volt a cél megjelölése a spanyol tüzérségnél. Parancsnokaik a célmegjelölésre csak a célok és rögzítőpontok koordinátáit használták. Ezeket szokás szerint a hadműveleti parancsokban, vagy külön jegyzékekben közölték. Ha a tüzet olyan célokra kellett összpontosítani, amelyeknek koordinátáit már korábban ismerték — a tűzősszpontosítás elég gyorsan történt. De ha olyan új célra kellett tüzet nyitni, amelynek koordinátáit távbeszélőn közölték, akkor sok idő kellett az

előkészülethez. Mire sikerült tüzet nyitni, a cél gyakran már el is tűnt, vagy nem vált szükségessé a tűz megnyitása. Sok régi spanyol tüzér nem értette meg, hogy a tábori tüzérség fő feladata a gyors tűznyitás és a tűzzel való gyors manőverezés.

X. Tűznemek

A háború első hónapjaiban a spanyol köztársasági hadseregben a tüzérséget nem alkalmazták tömegesen. Az egyes egységek (alegységek) saját belátásuk szerint használták fel ütegeiket. Az egyes ütegek szervezett összefogására az első kísérlet 1936 november végén, a madridi arcvonalon történt. Ütegcsoportokat szerveztek, pl. Madrid északi körzetében: az ütegek azonban a gyakorlatban továbbra is önállóan működtek. Szó sem volt központosított vezetésükről, a tűz összpontosításáról és a tüzérség tömeges alkalmazásáról. Erre az első kísérletre 1937 januárjában Madridnál került sor, amikor a köztársaságiak Las Rosas és Majadahonda irányában ellentámadást szerveztek a lázadók és az intervenciósök ellen. A három gyalogos brigád és 50 harckocsi támogatására mintegy 30 löveget összpontosítottak. De a nemzetközi brigádok két ütegén (a 12. brigád Thälman ütegén és a 14. Nemzetközi Brigád ütegén) kívül, amelyek szoros együttműködésben voltak a gyalogsággal, a többiek túlnyomó többsége nem vehetett részt a harcban, mert a tüzercsoportok törzseit sietve hozták létre, nem voltak összeköttetésben saját ütegeikkel és azokkal a brigádokkal, amelyeknek azok alá voltak rendelve. Sőt az ütegek és a gyalogság között is rossz volt az együttműködés. Harc közben nem kaptak semmiféle irányítást. Önállóan, saját kezdeményezésükre pedig nem volt joguk tüzet nyitni. A spanyol ütegeknél ezenkívül ebben az időben nagyon laza volt a fegyelem. Amint sötétedni kezdett, éjszakázni vonultak, reggel viszont, miután nem volt kellő ellenőrzés, későn jöttek ki a tüzelőállásba. Sok időt vesztegettek el a tüzelőállások és figyelőpontok keresésével, cél nélkül egyik helyről a másikra mentek.

Sikeres volt a tüzérség tömeges alkalmazása 1937 márciusában a guadalajarai harcokban. Az ütegeket két csoportba bontakoztatták szét: az egyiket Trijueque, a másikat Palacio de Don Luis körzetében. Ez lehetővé tette, hogy az ütegek tűzükkel Trijueque és Brihuege irányában is manőverezhessenek. A guadalajarai harcok idején a köztársasági tüzérség hatásos tömegettüzevel megbecsülést vívott ki magának. Ennek az időszaknak az volt a nagy hiányossága, hogy sem a tüzerparancs-

nok, de különösen a gyalogos parancsnokok nem vették figyelembe az egyes lövegek harcászati-technikai adottságait. Előfordult, hogy egyetlen nap, gyors sorozatokban, három lőszerjavadalmazást lőttek el. Ez természetesen károsan hatott a löveganyag állapotára, eredményeként többször előfordult, hogy a tüzéség éppen a legkritikusabb időben nem tudta támogatni a gyalogságot.

Támadásban a leggyakrabban az *ellenség védelmi rendszerében rejtőző tüzesszökezeit és élőerőit* területtűzzel foglalták le. A köztársasági tüzéség támadása előtt sohasem hajtott végre hosszan tartó tüzéségi előkészítést. (Általában mindössze 10—20 percig tartott.) Minden ütegek, illetve osztálynak megadták azt a sávot, amelyet a tüzéségi előkészítés alatt meghatározott időn át köteles volt lefogni.

Ha a gyalogság ki tudta használni a hatást és a mélységbe való áthelyezésekor rohamba tudott lendülni, szinte akadály nélkül tört be a fasiszták védelmébe. Például 1937. március 16-án a guadalajarai ütközetben a 12. Nemzetközi Brigád francia—belga zászlóalja és a „Garibaldi” zászlóalj sikeresen használta kis a Casa de Ibarra körzetében végrehajtott tüzéségi előkészítést és elfoglalta az ellenség állásait. Ezzel szemben 1937. áprilisában Morata de Tajuna körzetében a gyalogság nem tudta kihasználni az előkészítés eredményeit, s rohammal elkésett, úgy, hogy a tüzéségi előkészítés hatása semmivé vált. Hasonló eset történt 1937. júliusában a madridi hadműveletek idején is, amikor a köztársaságiak ellenlökést hajtottak végre Cumbra magaslat ellen (madridi arcvonál). A tüzéségi előkészítés kb. két órán át tartott, a gyalogság azonban késve indult, az ellenségnek sikerült rendezni sorait és visszaverte a rohamozókat.

A köztársaságiak könnyű ütegei sok esetben sikeresen fogták le az ellenség fedett, vagy nyílt tüzelőállásokban elhelyezkedő ütegeit. Az 1936. december 23-án Villa Nuevo del Canada—Brunete körzetében vívott támadó harcban a Thälmann üteg sikeresen fogta le a Brunete északi szegélyétől 4—5 km-re települt fasiszta üteget, melyet állandóan figyeltünk és amint lőni kezdett, 5 perces tüzcsapásokkal hallgatásra kényszerítettünk. Az egyik ilyen tüzcsapáskor néhány lövedék felrobbantotta a lázadók ütegének lőszerartalékát. Hasonlóan eredményesen harcolt az üteg az ellenség tüzéségével 1937. januárjában a Las Rosas-i harcok idején, 1937. márciusában a guadalajarai ütközetben és 1937. júniusában Huescánál is.

Az ellenséges ütegek lefogására rövid ideig tartó gyorstűzet alkalmaztunk és ezzel csaknem minden esetben sikeresen

bénítottuk működésüket. Az ellenség rohamainak és ellenlökéseinek megakadályozására a leghatásosabb a merev zárótűz volt. A számos eset közül kiemelkedik az 1936 decemberében Villanuevo del Canada környékén vívott harc, amikor a köztársaságiak bekerítették Villa Nuevo del Canadát és a fasiszták Brunete irányából tartalékokkal (két század két harc-kocsival) ellenlökést hajtottak végre. A köztársasági tüzérség zárótüze azonban szétszórta a fasiszták gyalogságát, a harc-kocsik pedig visszafordultak. Számos hasonló eset történt a Guadalajáránál, a Keleti és a Levantei arcvonalon (1936 március—június). A tüzérség sikereit rövid ideig tartó, váratlan tűzcsapásokkal érte el.

Az ellenség előnyomulásának a megghiúsítására sikeresen alkalmaztuk a tűzrajtaütéseket. Az utak egyes megfigyelhető szakaszaira, a hidakra, vagy útkereszteződésekre stb. mérték azokat. Ilyen tűzrajtaütéseket hajtottak végre 1936 decemberében a Brunetétől délkeletre fekvő út kereszteződésére, a Jarama folyó hídjára Pindoquenál (1937. február). Nagyon eredményes volt egy 1938 áprilisában végrehajtott tűzrajtaütésünk az Olocau, Borcal, Morella útszakaszon előremozgó ellenségre.

A Thälmann üteg gyakran vezetett közvetlen irányzású tüzet. 1936 novemberében két esetben: az egyetemi városban és a Casa del Campoban. A Palaceteiben, a mezőgazdasági kar épülecsoportjában egy megerősített épület állt („Vörös ház”), ahonnan a fasiszta mesterlövészek és géppuskák oldalazó tűzzel lőttek a köztársasági csapatok lövész és közlekedő árkaire és érzékeny veszteségeket okoztak. Ezen a szakaszon esett el Hans Beimler is, a német kommunisták egyik kiváló vezetője. Fedett tüzelőállásból nem lehetett lőni a rejtett épületet. Ezért elhatároztuk, hogy nyílt tüzelőállásból közvetlen irányzással semmisítjük meg. A cél távolsága 600—700 m volt. Gondosan kiválasztottuk a tüzelőállást, éjszaka foglaltuk el, majd reggel az ellenség számára teljesen váratlanul tüzet nyitottunk. Néhány nap múlva Casa Del Campóban közvetlen irányzással egy másik géppuskafélszket lőttünk ki.

A közvetlen irányzású tűzvezetésben különös jó tapasztalatokat szereztünk 1937. február 9-én a Jarama folyó mellett Arganda falunál fekvő hidnál. Az ellenség az előző nap éjjel elfoglalta a Jarama és Manzanares folyók találkozásánál emelkedő magaslatok gerincét és tűz alatt tartotta a madrid—valenciai utat. Két marokkói gyalogzászlóalj megszállta a gerincet és hozzálátott drótakadály építéséhez. A Thälmann üteg, miután felfedezte az ellenséges erők gyülekezését a hegygerincen, a

Jarama folyó keleti partján nyílt tüzelőállást foglalt a híd közelében és közvetlen irányzással tüzet nyitott a marokkóiakra. Az üteg 40 perces gyorstüze pánikot keltett s rendkívül nagy veszteséget okozott az ellenségnek. Ha a gyalogság és a tüzéség között az együttműködést jobban megszerveztük volna, a köztársasági hadsereg 12. brigádja könnyen megtisztíthatta volna Vacia Madridot, e fontos magaslatot az ellenségtől.

Az üteg sikerét annak köszönhette, hogy még az ellenség tüzéségének előrevonása előtt tüzet nyitott. A gerincet később nyílt tüzelőállásból nem lehetett tovább löni, mert két óra múlva megérkezett az intervenció sok tüzésége és löni kezdte az ütegeket. A nyílt tüzelőállásból közvetlen irányzással vezetett tűz eredményességéről beszél az 1937 júliusi huescai harcok tapasztalata is, ahol a 45. hadosztály két ütege (a Thälmann és a Liebknecht üteg) lőtte közvetlen irányzással a „Loma Sillas” megerősített magaslatot, vagy az 1938. március 10-én Mescita de Jaque körzetében lezajlott harcok, ahol a Liebknecht üteg sikeresen lőtte az ellenség Valdeconejos irányában rohamozó gyalogságát. 1938 áprilisában Mosqueruella (Levante-i arcvonal) körzetében a Thälmann üteg hasonló módon tartóztatta fel az ellenség előnyomuló harcokocsijait.

A közvetlen irányzású tűz csak azokban az esetekben volt hatásos, ha nem nagy távolságra (600—1000 m) lőttük és meglepésszerűen érte az ellenséget. Tűzmegnyitásra olyan pillanatot igyekeztünk kiválasztani, amikor az ellenség tüzésége még nem foglalt tüzelőállást. Ezekben az esetekben számottevő sikereket értünk el és jelentős veszteségeket okoztunk az ellenségnek. Mindezt azonban csak a közvetlen irányzású tűz vezetésére jól kiképzett kezelőszeméllyel lehetett biztosítani.

XI. Együttműködés a többi fegyvernemmel

A harc sikeres megvívása Spanyolországban is a gyalogság és a tüzéség, illetve a különböző fegyvernemek szoros együttműködésétől függött. A nemzetközi brigádok tüzer osztályai, illetve ütegei szorosan együttműködtek a gyalogsággal, és igyekeztek minden olyan akadályt elhárítani, amely ezt zavarta. A 12. Nemzetközi Brigád tüzerosztálya a gyalogsággal fenntartott szoros együttműködésének köszönhette sikereit a harcokban, ezzel vívta ki a harcosok és a parancsnokok bizalmát.

A tüzéség és a gyalogság együttműködésének az alapja elsősorban a küszöbön álló harcfeladat világos megértése volt,

amelyet a gyalogegység (alegység) parancsnokával a terepen együttesen végrehajtott szemrevételezésen rögzítettünk.

A köztársasági csapatok Algora elleni támadásának előkészítése a guadalajarai arcvonalszakaszon szemléltetően mutatja a gyalogság és a tüzérség közötti szoros együttműködést. A parancsnoki felderítést Lukács tábornok (Zalka Máté), a 12. Nemzetközi Brigád parancsnoka 1936. december 31-re rendelte el. Tájékoztatta a zászlóalj- és az ütegparancsnokokat a helyzetről és a brigád előtt álló feladatokról. A 12. brigádnak két oszlopban kellett támadni. Két zászlóalj az olasz „Garibaldi” és a lengyel „Dombrowszkij” — Mirabueno felé; a francia—belga Commune de Paris (Párizsi Kommün) zászlóalj pedig Algora irányában. A Thälmann üteget a francia—belga zászlóaljnak rendelték alá. A brigád parancsnoka a terepszemrevételezésen meghatározta a gyalogság és a harckocsik megindulási, valamint a tüzérség tüzelőállásainak helyét. Ezután elkészítették az együttműködés általános tervét és felderítették a gyalogság és a harckocsik megindulási helyéhez vezető utakat. Mivel a védelem nem volt összefüggő, a felderítés biztosítására lovas századot rendeltek ki. Algorától délkeletre 4—5 km-re az erdő szegélyén megszemléltük a terepet, ezután a parancsnok meghatározta a támadás irányát, a szükséges zárótüzek sávjait és a gyalogság rohamra indulásának időpontját. Ezzel egy időben az ütegparancsnok kijelölte a tüzelőállások és a figyelőpont helyét.

A támadás időpontja a következő nap (1937. január 1-én) reggel 10,00 h-ra volt kitűzve. A Thälmann üteg már reggel 07,00 h-kor készen állt a tűz megnyitására és távbeszélő összeköttetést teremtett az üteg tüzelőpontjával, és a 12. Nemzetközi Brigád törzsével, amely a támadás váratlanságának biztosítására úgy határozott, hogy nem hajtunk végre tüzérségi előkészítést. A zászlóalj három harckocsival támadott. Az üteg távbeszélőivel, felderítőivel és a zászlóaljparancsnokkal nyomultam előre. A távbeszélők összeköttetést teremtettek az eredeti figyelőpont és az üteg tüzelőállása között.

A támadás jól haladt előre, a meglepés sikerrel járt, az Algora hegyig nem ütköztünk ellenállásba. Az előretolt járőrök gyorsan elérték a Guadalajara—Zaragoza utat. A harckocsik és a gyalogság betörték Algorába. Az ellenség a várostól nyugatra levő magaslatokon vetette meg a lábát és igyekezett megszervezni az ellenállást. Az üteg előtt az a feladat állt, hogy űzze el az ellenséget a magaslatokról. Ezt gyorsan végre is hajtottuk.

Délután 04,00 h-kor Algorát elfoglalta a francia—belga zászlóalj, ugyanezen nap este Algorától északra harc kezdődött, a lázadók La Cabrerából érkezett alegységeivel, amelyek az északkeleti magaslatokon foglaltak állást. A Thälmann üteg ekkor azt a feladatot kapta, hogy nyisson tüzet ezekre a magaslatokra. Január 2-án az ellenség jelentős erőket vont előre északkeletről (lovasságot) és jól irányzott tüzérségi és géppuska tüzellel lőtte az üteg tüzelőállását és figyelőpontját. Az üteg gyors tűzátelhelyezéssel hatásos tüzellel kiverte az ellenséget állásaiból, a francia—belga zászlóalj pedig megtisztította a magaslatot az ellenségtől.

A következő nap az ellenség újra jelentős erőket vont előre és ellenlökést hajtott végre. Az üteg előretolt tüzelőállásából sikeresen együttműködve a gyalogsággal, az ellenség valamennyi rohamát visszaverte.

A harcok alatt az üteg állandó távbeszélő összeköttetésben állt a zászlóalj parancsnokával és a 12. brigád törzsével. Az ütegpáncsnok figyelőpontján megszerveztük a folyamatos figyelést, az ellenségről felderített adatokat azonnal jelentettük a brigád törzsének és a zászlóaljparancsnoknak. Ezenkívül az ütegek egy beosztott parancsnoka (tiszthelyettese) állandóan a zászlóaljparancsnok figyelőpontján tartózkodott.

A gyalogsággal való együttműködésnek ezt a módszerét szigorúan és következetesen alkalmaztuk az ütegnél, amikor a 12. Nemzetközi Brigád kötelékében tevékenykedtünk. Az együttműködés a jól megszervezett figyelőrendszeren és a megszakítás nélkül működő távbeszélő összeköttetésen nyugodott. Az üteg figyelő és harcálláspontját rendszerint a gyalogos egység parancsnokával (hadosztály, brigád, vagy zászlóalj) egy helyre telepítettük úgy, hogy a harc idején csaknem mindig személyes kapcsolatban álltunk. Így volt ez a Jarama folyónál, Guadalajáránál, Huescánál, valamint a Keleti és Levante-i arcvonalakon vívott harcok idején is.

Abban az esetben, ha a parancsnokok között nem volt közvetlen személyi kapcsolat, akkor az osztály törzse, vagy üteg parancsnoka egy tisztet vagy tiszthelyettest küldött ki a gyalogsággal való összeköttetés megteremtésére. Az összekötő tiszt köteles volt tájékoztatni a gyalogelegység parancsnokát a tüzérség elosztásáról, tüzelőállásainak és figyelőpontjainak helyéről, a tűzfigyelés és a tűzvezetés lehetőségeiről, ugyanakkor saját parancsnokát tájékoztatnia kellett a gyalogság terveiről és elhelyezkedéséről, a tüzérségi tüzellel kapcsolatos igényéről, az ellenségről szerzett adatokról stb. Gyakran az is előfordult,

hogy a zászlóaljához előretolt figyelőket küldtünk, pl. a guadalajarai, a brunetei (1937 március) harcok idején és más esetekben.

Az együttműködés szempontjából nagy jelentősége volt annak is, hogy az osztály hosszú hónapokon keresztül egy és ugyanazon egység: a 12. Nemzetközi Brigád kötelékében tevékenykedett, ismertük egymást és a bizalom kölcsönös volt.

Nehezebb volt az együttműködés megteremtése a gyalogsággal akkor, ha az osztályt egyik gyalogos egységtől a másikhoz dobták át és ismeretlenek voltak a parancsnokaik. Ilyen esetekben nem alakulhatott ki rögtön a szükséges jó kapcsolat, mikor pedig már közös nyelvre jutottunk, esetleg újra át dobtak bennünket egy másik egységhez.

A spanyol köztársasági hadsereg alakulatainál, amelyekkel a nemzetközi tüzérosztály együttműködött, nem dívott az, hogy az összefegyvernemi parancsnok — ahogy ezt a 12. Nemzetközi Brigád parancsnoka, Lukács tábornok (Zalka Máté) tette — parancsnoki szemrevételezést tartson a gyalogos, tüzér és harcokosi alegységek parancsnokaival. Az együttműködést sem szervezték meg a különböző fegyvernemi alegységek között a terepen. Gyakran előfordult, hogy az összefegyvernemi parancsnok nem ismerte a helyzetet és húzta-halasztotta elhatározásának meghozatalát, vagy pedig megváltoztatta parancsait. Ez sok idővesztéssel járt és nagyon megnehezítette a tüzérség előkészítő munkáját. A gyalogság és a tüzérség közötti szoros együttműködés megteremtését gátolta a régi spanyol tüzérségre jellemző kasztszellem, amely a fiatal köztársasági tüzérek között is olykor érezhető volt, gyakran akadályozta. A köztársasági hadsereg harcosait és parancsnokait nem nagyon nevelték a kölcsönös támogatás és a szoros együttműködés szellemében.

XII. A tüzérség a védelemben

A spanyolországi háborúban a tüzérség fő feladata a támadó ellenséges gyalogság szétverése volt. Az arcvonal meghosszabbodása és a tüzérség kis száma miatt később az osztályokat gyakran szétforgácsolták. Az ütegeket nagy távolságra elszakították egymástól, így megszűnt közöttük az összeköttetés. Ezzel az osztály tüzének összpontosítása nagyon megnehezült, sőt gyakran egyenesen lehetetlenné vált. 1938 áprilisában pl. a nemzetközi tüzérosztályt az arcvonal mentén 30 kilométer szélességben tagolták szét: az első üteg Olocau körzetében,

a második Cinctores körzetében, a harmadik pedig Castellfort körzetében helyezkedett el. Az egyes ütegeket közvetlenül a védelmi körzet parancsnokának rendelték alá. Az ütegpáncsnokok ekkor önállóan oldották meg tűzfeladataikat. Ez időben nem volt közvetlen távbeszélő összeköttetésem az ütegekkel, csak a hadtest vonalán tudtam érintkezni velük. Ha kapcsolatot akartam teremteni ütegeimmel, gyakran egy egész órát, vagy még több időt kellett úton tölteni. Az osztály törzse az ütegekkel egyedül gépkocsival tartotta a kapcsolatot. Naponta egyszer körbejártam az ütegeket. Ilyen körülmények között azonban szó sem lehetett az osztály operatív vezetéséről. Azokban az esetekben azonban, amikor az osztály tűzét egyesíteni tudtuk (pl. Martin del Ri—Utrillas és Mescita—Alah Keleti arcvonalak körzetében), sikeresen manővereztünk a tűzzel, és képesek voltunk önállóan szétverni és megállítani az ellenség támadó gyalogságát. A Madrid alatti védelmi harcokban, a Jarama folyónál, Guadalajaránál, valamint a Keleti és Levante-i arcvonalon szerzett tapasztalatok azt tanúsították, hogy viszonylag kisszámú, de a veszélyeztetett szakaszokra tűzét áthelyezni tudó tűzértség az ellenséges gyalogságot már támadásának legkezdetén is képes szétbomlasztani.

A guadalajarai harcok legválságosabb napján, 1937. március 12-én az ellenség főerejét a 11. Nemzetközi Brigád arcvonalára összpontosította, majd áttörte védelmét. A 11. brigád zászlóaljainak egy része visszafelé özönlött a torijai műút mentén. A kis erővel végrehajtott ellenlökések sikertelenek maradtak. Az ellenség Trijuesquetől dél és délkelet felé nyomult előre, elérte a Trijueque—Torija utat és a 12. Nemzetközi Brigád szárnyát és hátát fenyegette. Az egyetlen utat (Briugából Torijába), amelyen a 12. brigád mozoghatott, veszély fenyegette. Ekkor az ezen az arcvonalszakaszon levő összes — igaz, nem nagyszámú — üteg összpontosított zárótüze megakadályozta, hogy a veszélyeztetett helyen a fasiszták sikereiket tovább fejlesszék. Ugyanakkor a köztársaságiaknak sikerült megszervezni egy ellenlökést és helyreállítani az eredeti helyzetet. A Thälmann üteg a harc alatt megközelítően 150 fokkal megváltoztatta a löirányt. A spanyolországi harcok tapasztalatai azt mutatták, hogy álló védelem körülményei között szükséges olyan figyelőpontok berendezése, amelyek nagy területek megfigyelését teszik lehetővé. A figyelőőrsök hálózatát ennek megfelelően úgy igyekeztünk megszervezni, hogy figyelésük kiegészítse egymást. Ez jelentősen megkönnyítette a tűzzel való manőverezést. A guadalajarai harcok idején a köztár-

sasági tüzérség kedvező figyelési lehetőségekkel rendelkezett a Palacio de Don Luis palota tornyából, amelyből az egész Brihuega—Trijueque szakaszt megfigyeltük. A hiba csak az volt, hogy ez volt az egyetlen lehetséges figyelési pont. Emiatt időnként igen sok figyelő gyűlt benne össze.

A védelmi arcvonal szilárd szakaszaira, ha nem voltak túl szélesek (10—12 km, pl. Madrid-i arcvonal), a szakasz egész tüzérségét összevonták. Ezzel szemben az 1938 márciusi harcok idején a Keleti arcvonalon a tüzérség vezetését csak körzeteken belül összpontosították. Ilyen körülmények között az arcvonal meghosszabbodása miatt a tüzérségi tűz összpontosításának lehetősége gyakran a minimálisra csökkent.

XIII. Hadtápszolgálat

1. Lőszer szállítás

A spanyolországi harcok idején a tüzérség feladatainak megoldásában nagy szerepet játszott a hadtápszolgálat, ezen belül is döntő kérdés volt a lőszerellátás biztosítása. A lőszerutánszállításnak és elosztásnak megszervezése a következő: minden ütegnek három-négy főből álló lőszerellátó részlege volt, parancsnoka egy tiszthelyettes. A részleg rendelkezésére állt egy vagy két 3 tonnás gépkocsi. A törzsben a lőszerellátás kérdésével a törzsfőnök foglalkozott. Az egész osztály lőszerellátását egy tiszthelyettes intézte. Az osztály törzse az ütegek bejelentése alapján a hadtest tüzérraktárából igényelte a napi lőszerjavalmazást, harc idején a lőszerutánpótlást naponta végezték.

A lőszerellátásnak ez a rendje körülbelül 1937 májusától állt fenn. Sokkal rosszabb volt a helyzet a háború első időszakában, amikor még nem szervezték meg a lőszergyártást. Abban az időben rendkívül korlátozott mennyiségű készlet állt rendelkezésre. A tüzer lőszerraktárakban nagy rendetlenség uralkodott és az ellenséges elemek is növelték a nehézségeket. A madridi és a jaramai harcok feszült napjaiban gyakran előfordult, hogy az ütegparancsnokoknak éjszaka fel kellett keresniök a hadsereg- és a frontparancsnokságokat, hogy lőszeret szerezzenek. Később azonban, amikor a lőszergyártás megindult, a helyzet jelentősen javult és az utánpótlás többé-kevésbé zavartalaná vált.

A lövegeknél állandóan 120—150, a háromlöveges ütegeknél 360—340 lövedéket tároltak. A löveg gépkocsiján 60 löve-

déket, a többit a löszerszállító gépkocsin szállították. Elsősorban a lövegkocsin szállított lövedékeket használták fel. Minden egyes üteg 50 db, önvédelemre szolgáló zárolt készlettel rendelkezett, amelyet csak az osztályparancsnok engedélyével volt szabad felhasználni. Azokban az esetekben, amikor a hadtest, vagy hadsereg tüzérraktára az osztálytól nagy távolságra volt, hogy időt és szállító eszközt takarítsunk meg (különösen súlyos harcok idején), az osztálytörzs előretolt raktárt alakított, ahol időlegesen kb. 1 napi löszervadalmazást tároltak. A harc feszült napjaiban a 77 mm-es és a 76,2 mm-es lövegek löszervofogyasztása elérte a 200, kivételes esetekben a 250—300 lövedéket.

2. A lövegek javítása

Minden ütegnek volt egy fegyvermestere, aki a rendelkezésre álló felszerelésével elvégezte a lövegeken a kisjavításokat. Az osztálytörzsnek szintén volt szakembere, aki az ütegek fegyvermestereivel együtt felelt a tüzér anyag épségéért. Ha komolyabb javításra volt szükség, vagy nem volt tartalékalkatrész, a lövegeket a hadsereg mozgó (tábori) műhelyébe, vagy pedig a fegyverraktárba vagy tüzérszertárba küldték.

Nagyszerűen dolgozott a Levante-i arcvonal hadsereg tüzér javító műhelye, amely gyorsan és jó minőséggel végezte el a szükséges javításokat. A helyhez kötött műhelyek közül meg kell említeni a madridi tüzérszertárt, amelynek munkáskollektívája és vezetői nagy lelkesedéssel dolgoztak. Nem volt ilyen jó a helyzet a valenciai és a leridei tüzérszertárnak műhelyében. Annak ellenére, hogy kiváló felszereléssel rendelkeztek, mindenféle ürüggyel késleltették a lövegek javítását. Előfordult, hogy az osztály kénytelen volt a valenciai műhelytől elvinni lövegeit a Levante-i hadsereg műhelyébe, ahol azután a javítást gyorsan végrehajtották.

Az ütegek löveg tartalékalkatrészek, szerszámok és glicerin hiánnyal küzdöttek. Ezért gyakran néhány napra kivontattuk lövegeinket a tüzelőállásból és műhelybe küldtük. Ha rendelkezünk volna tartalék alkatrészekkel, anyagokkal és szerszámokkal, akkor a javításokat magunk is elvégezhettük volna a tüzelőállásban.

3. Élelmezés.

A köztársasági hadsereg harcosai napi ellátására két pezeta 25 centimót fordítottak (a tisztek és tiszthelyettesek saját költségükön étkeztek). A napi fejadag 2 pezetába került, 25 centimó pedig az élelem feljavítására ment. A nemzetközi egységek harcosai az élelmezés feljavítására naponta meghatározott összeget fizettek megegyezés alapján. A nemzetközi tüzérosztályban pl. a harcosok napi egy pezetával járultak hozzá az élelmezés feljavításához. Az osztály hadtáp-tisztje naponként hitelbe felvételezte a fejadagokat a hadosztálynál, vagy a hadtest hadbiztosi raktárából, ugyanott készpénzért élelmiszert vásárolt a tisztek, tiszthelyettesek számára. A harcosok adagjait az osztálytörzsek a hónap végén benyújtott számlák alapján fizették ki. Mivel a nemzetközi tüzérosztályt gyakran dobták át egyik hadosztálytól vagy hadtesttől a másikhoz, a számlákat sokáig nem egyenlítették ki. Ezenkívül a lakosságtól és a nagyvárosi üzletekből is vásároltunk élelmiszert. Az ország élelmezési helyzeteⁿek romlásával a beszerzés egyre nehezebbé vált. Ennek ellenére az arcvonalakon a köztársasági hadsereg ellátását és élelmezését minden nehézség ellenére is jól megszervezték. A Keleti arcvonalon a háború egész ideje alatt mindössze 1938 márciusában két napig volt fennakadás a kenyér ellátásában. Az arcvonal áttörése és Alcaniz kiürítése idézte ezt elő.

Az osztályon belül az élelmiszerellátást és az élelmezést a következőképpen szerveztük meg. Minden ütegnek és az osztály törzsének saját konyhája volt; az ütegekben kijelölték a felelős tiszthelyettest, vagy harcost, aki a vételezést végrehajtotta. Az ütegek az osztály hadtáptisztjeinél vételezték fel a napi adagot, ezenkívül készpénzért is vásárolhattak élelmiszert az osztály raktárában, vagy a lakosságtól. Igen jól működtek az osztályban a kantinok. A kantinok a bolt és a büfé sajátos tár-sításai voltak. Itt vásárolhattak a harcosok élelmiszert (sajtot, süteményt, cukrot, cukorkát, lekvárt, kekszet stb.) italokat (sört, bort, konyakot stb.), dohányt és cigaretát, rövidárut és ruhá-neműt. Az árakat — csupán a mellékiadásokat fedező mini-mális felár engedélyezésével — az osztály parancsnoksága há-tározta meg. Harci viszonyok között az árakat kiszállították a tüzelőállásokba. Minden egyes üteg két-három napi élelmi-szerkészletet szállított magával. A hadbiztosság, az osztálynál 3—4 napi készlettel rendelkezett. Az osztályok raktárában élel-miszert, ruhát és anyagkészleteket tároltunk.

Ugyanitt működtek a kis cipő- és ruhajavító műhelyek. Az osztálynak két tehergépkocsija volt. Minden üteg rendelkezett gépkocsival, amely a konyha és az élelmiszer szállítására, valamint az élelemnek az üteg tüzelőállásába való kiszállítására szolgált. Az osztály maga is szállított élelmiszert az ütegeknek, hogy a szállítóeszközökkel takarékoskodjon.

4. Az üzemanyagellátás és a szállítás helyzete

A háború kezdeti időszakában az üzem- és kenőanyagellátás a brigádon keresztül történt; később az egyes gépkocsikat menetlevélük alapján látták el üzemanyaggal, az üzemanyag-töltő pontokon, amelyek nagy számban helyezkedtek el az utak mentén, sőt a peremvonal közelében is. Helyhez kötött és mozgó üzemanyag-ellátóhelyek is működtek. A töltés mindenütt gépesítve volt. Idő és szállítóeszköz megtakarítás céljából az osztály naponta megkapta a szükséges mennyiségű üzem- és kenőanyagot és a törzs üzemanyagellátásáért felelős tisztje elosztotta azt az ütegek között. A nagy hadműveletek idején fennakadások is előfordultak. Ennek elkerülésére az osztály 2 napi menethez szükséges zárolt üzem- és kenőanyagkészlettel rendelkezett. Ezt csak az osztályparancsnok, vagy a készlet szállításáért felelős parancsnok külön engedélyével lehetett felhasználni. Ezt a készletet az első lehetséges alkalommal kiegészítettük. Erősen érezhető volt a kenőanyag hiánya, különösen azért, mert nem állt rendelkezésre elegendő tároló edény.

Bonyolultabb volt az alakulatok gépkocsi-javító szolgáltatának megszervezése és biztosítása. A köztársasági hadsereg különböző típusú gépkocsikkal rendelkezett és ez nagyon megnehezítette a tartalék-alkatrészekkel való ellátást.

5. Egészségügyi szolgálat.

A nemzetközi tüzeosztálynak egészségügyi főnöke volt, akinek az állománytáblázat szerint felsőfokú képesítéssel rendelkező orvosnak kellett volna lenni. A gyakorlatban ezt a beosztást középfokú egészségügyi képzettségű tiszthelyettes látta el. Az osztály sebesültjeinek és betegeinek hátraszállítására sebesültszállító gépkocsi állt rendelkezésre. A sebesültek hátraszállítását az összfégyvernemiekkel együtt hajtották végre. A nemzetközi brigádnak 1937 őszeig önálló egészségügyi szolgálata volt és a sebesülteket külön kórházba szállították.

Az osztály egészségügyi főnöke látta el az ütegeket a szükséges kötszerekkel és egyéb szükséges felszereléssel. Köteles volt külön gonddal felügyelni az ütegek tisztaságára (ellenőrizni a konyhát, az árnyékszékek fertőtlenítését, latrinák ársását a tüzelőállásokban). Rá hárult a harcosok rendszeres fürdésének, a ruházat és a fehérenemű fertőtlenítésének megszervezése, a fehérenemű idejében történő cseréje és mosásának ellenőrzése. Egy borbély hetenként kétszer megfordult minden egyes ütegnél, megborotválta és megnyírta a harcosokat. Fontos feladata volt a nemibetegségek elleni küzdelem. Rendszeres előadásokat tartott az ütegeknél, időszakonként megvizsgálta az embereket, megszervezte a betegek gyógykezelését, szétosztotta az óvszereket. A nemibetegségek ennek ellenére is gyakoriak voltak.

Az osztály egészségügyi főnökének feladatai közé tartozott a harcosok vegyvédelmi kiképzése. Valamennyi harcos el volt látva gázálarccal. Minden üteg és az osztály törzse is rendelkezett néhány gázmentesítéshez szükséges ruhával és készülékkel.

Minden ütegnak voltak egészségügyi katonái, akik elsősegélyt nyújtottak a sebesülteknek és feleltek ütegük egészségi állapotáért.

XIV. Veszteségek

Annak ellenére, hogy az osztály ütegei gyakran igen nehéz körülmények között, kedvezőtlen harci helyzetben, az ellenség tüzéségének, gyalogságának és légierejének erős tüzében, nyílt tüzelőállásokban működtek, az osztály tüzeranyagát a spanyolországi háború egész ideje alatt nem érte veszteség. A lövegeken a repeszek okozta karcolásokon kívül az ellenséges tűz okozta más sérülések nem voltak.

A személyi állományt jelentős veszteségek érték. Az osztály ütegei a háború alatt, mintegy 70 főt vesztek halottakban és sebesültekben (közülük 15 fő esett el), melyeket első sorban az ellenség légiereje és tüzésége okoztak. Az osztály veszteségeinek nagy része a Keleti és Levantei- arcvonalon Adzaneta körzetében 1938 májusában volt, amikor nappal az ellenség szeme láttára kellett tüzelőállást változtatni; a tüzelőállás váltása idején az utolsó gépkocsit, amelyen az üteg távbeszélősei és felderítői ültek, a gépkocsi közelében felrobbant lövedék repeszai érték. 7 fő megsebesült, 3 pedig meghalt. Ugyanezen a napon a tüzelőállás bombázásakor egy másik üteg

5 főt vesztett, közülük 1 fő meghalt. Ezek a számok a gyalogsághoz viszonyítva nem nagyok, de kisebbek is lehetnek volna, ha mindig időben megtettük volna a szükséges intézkedéseket az ellenséges repülők és tüzérség elleni védelemre.